

Uden for tema

Etnometodologisk konversationsanalyse som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser

Henrik Ladegaard Johannesen

Denne artikel præsenterer etnometodologisk konversationsanalyse (EMCA) som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser i realtid. Den tager udgangspunkt i den aktuelle diskussion af, hvordan et praksisteoretisk perspektiv kan informere arbejdslivsforskningen, men fokuserer på de metodologiske implikationer af dette perspektiv. Den introducerer de grundlæggende principper i EMCA, og den diskuterer de praktiske konsekvenser for produktionen og bearbejdningen af empirisk materiale. Den eksemplificerer de analytiske principper i EMCA med udgangspunkt i en analyse af organiseringen af arbejdstid i fleksibelt vidensarbejde, og den diskuterer de mulige begrænsninger ved EMCA som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser med udgangspunkt i en diskussion af kontekstbegrebet.

Nøgleord: praksisteori, metodologi, interaktion, arbejdstid, vidensarbejde

Indledning

Et praksisteoretisk perspektiv har gradvis vundet indpas i arbejdslivsforskningen. Flere aktuelle studier indskriver sig eksplicit i en praksisteoretisk tradition (fx Andersen & Hindhede, 2018; Berthou & Buch, 2018; Buch & Andersen, 2015; Grytnes, 2015). Samtidig diskuterer toneangivende arbejdslivsforskere, hvordan arbejde skal ses fra et praksisteoretisk perspektiv, og hvordan det kan informere studier af arbejdslivet (fx Buch et al., 2015, Buch, 2017, 2021; Gherardi, 2015). De understreger, at et praksisteoretisk per-

spektiv ikke kan sidestilles med en tematisk interesse for arbejdets indhold, men i stedet repræsenterer et ontologisk projekt, som funderer (re)produktionen af den sociale virkelighed i handling og aktivitet. Det spørger ikke blot, hvad arbejdet indebærer i praksis, men også hvordan det er organiseret *som* praksis (Eikeland & Nicolini, 2011). Samtidig understreger de, at praksisteorien afviser traditionelle dikotomier som subjekt/objekt, social/materiel og mikro/makro, og i stedet insisterer den på sammenvævningen af ytringer, symboler, kroppe og objekter i den

kontinuerlige udførelse af stabile samfundsmæssige strukturer (Buch, 2017; Nicolini, 2012; Orlikowski, 2007).

Buch et al. (2015) bemærker, at det har fundamentale metodologiske konsekvenser at anlægge et praksisteoretisk perspektiv på arbejdslivet. I denne forbindelse henviser de til Nicolini og Monteiros (2016) sondring mellem (a) en *situationel* tilgang, som fokuserer på den lokale organisering af praksisser i handling og aktivitet, (b) en *genealogisk* tilgang, som afdækker udviklingen af praksisser i et historisk eller biografisk perspektiv, (c) en *konfigurationel* tilgang, som beskriver, hvordan praksisser forgrener sig på tværs af lokale handlinger og aktiviteter, og hvordan de fortættes til stabile konstellationer, og (d) en *dialektisk* tilgang, som fokuserer på de modsætningsforhold, hvorigennem praksisser udvikler sig. Denne sondring er anvendelig som en generel, *begrebslig* rammesætning af empiriske studier af arbejdslivspraksisser, men den giver ikke specifikke anvisninger for produktionen, bearbejdningen og fortolkningen af empirisk materiale. Hvilke greb kræver det at undersøge arbejdslivet som et kompleks af organiserede aktiviteter, der omfatter både humane og nonhumane aktører, og som strækker sig næsten ubestemt i tid og rum?

Sigtet med denne artikel er at præsentere etnometodologisk konversationsanalyse (EMCA) som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser.¹ EMCA har en lang tradition for studier af menneskelig interaktion i såvel dagligdags som institutionelle kontekster, herunder også arbejdspladser, men har indtil videre kun fundet begrænset udbredelse i studiet af arbejdsliv (se fx Boden, 1994; Drew & Heritage, 1992; Heath & Luff, 2000; Rouncefield & Tolmie, 2011; Suchman, 1987). EMCA kan beskrives som en situationel tilgang til studiet af praksisser, men den adskiller sig fra eksempelvis interview og observation ved at undersøge organiseringen af praksisser i

realtid (Llewellyn & Hindmarsh, 2010), altså som den udfolder sig *handling for handling*. Genkendelige praksisser som 'at stå i kø', 'at give et interview' og 'at foretage en serviceudveksling' er netop genkendelige i kraft af deltagernes *kontinuerlige* tilpasning til hinanden og deres omgivelser, men denne tilpasning udviskes i retrospektive beskrivelser, som hviler på *post hoc* materiale (Llewellyn, 2008).

I artiklens første del præsenterer jeg sekventiel og kategorial analyse som to hovedstrømme i EMCA. Tilsammen muliggør de en systematisk analyse af, hvordan social organisering udfolder sig i realtid. Samtidig diskuterer jeg, hvilke konsekvenser et realtidsperspektiv har for produktionen af empirisk materiale. I artiklens anden del viser jeg, hvordan sekventiel og kategorial analyse kan anvendes i relation til en feltspecifik problemstilling, nemlig organiseringen af arbejdstid i fleksibelt vidensarbejde. Eksemplet er hentet fra en større videoetnografisk undersøgelse af arbejdstidsnormer blandt medarbejdere i en projektbaseret organisation (Johannesen, 2018). I artiklens sidste del diskuterer jeg de mulige begrænsninger ved EMCA som en tilgang til at studere arbejdslivspraksisser med udgangspunkt i kontekstbegrebets principielle udfordringer.

EMCA

EMCA kombinerer etnometodologiens genfortolkning af sociologiens 'ordensproblem' med det empiriske program, som blev udviklet af Harvey Sacks og kredsen omkring ham. Ordensproblemet tager udgangspunkt i den simple iagttagelse, at menneskelige aktiviteter fremstår ordnede. Men i stedet for at se orden som et analytisk problem, som kalder på en sociologisk forklaring, ser etnometodologien orden som et praktisk problem for samfundets medlemmer (Garfinkel, 1967). Orden skal altså ikke findes i aktiviteternes

baggrund, fx i skikkelse af internaliserede normer eller psykologiske dispositioner, men derimod i deres udførelse. Samtidig insisterer etnometodologien på, at udførelsen af ordnede aktiviteter er et anliggende for samfundets medlemmer (Llewellyn & Spence, 2009). Det vil sige, at en metode ikke blot skal ses som en måde at tilgå et empirisk felt, men også som en betegnelse for de sproglige, kulturelle og kropslige resurser, som samfundets medlemmer bruger i deres praktiske omgang med verden, altså som en 'etnometode'. Tilsvarende er sigtet med en analyse ikke i første omgang at vise, hvordan en given interaktion kan fortolkes ud fra en given teoretisk ramme, men derimod at eksplicite den analyse, som interaktionens deltagere selv foretager: "*In the first instance the question of what should be inferred from specific expressions, utterances and bodily movements is a problem – not for analysts – but for members. This raises the question of how members solve such problems.*" (Llewellyn, 2008, s. 767)

Her vil jeg præsentere sekventiel og kategorial analyse som fundamentale aspekter af dette 'hvordan'. Sacks var én af hovedskikkelserne i udviklingen af både sekventiel og kategorial analyse, men de har udviklet sig i forskellige retninger, og forholdet mellem de to hovedstrømme i hans intellektuelle produktion er genstand for stadig debat (se fx Carlin, 2010; Schegloff, 2007a; Stokoe, 2012; Watson, 1997). Jeg præsenterer imidlertid sekventiel og kategorial analyse under ét som en del af en konversationsanalyse, der er eksplicit *etnometodologisk*, og som udspringer af en sociologisk interesse for ordensproblemet. Kombinationen af sekventiel og kategorial analyse udgør en systematisk metode til at eksplicite, hvordan samfundets medlemmer organiserer de aktiviteter, som de deltager i, og hvordan de udtrykker de handlinger, kategorier og kategoribundne egenskaber, som knytter sig hertil (Watson, 1997).

Sekventiel analyse

En sekventiel analyse har udgangspunkt i *handling*er og deres relative organisering i *sekvenser*. I stil med talehandlingsteorien antager EMCA, at sprog ikke blot tjener til at repræsentere forhold i verden, men også til at gøre noget i verden (Drew, 2005). Men til forskel fra talehandlingsteorien anlægger EMCA et sekventielt perspektiv på handlinger (Schegloff, 2007b). En sekventiel analyse spørger altså både, hvordan en ytring bliver *videreført* i interaktionen, og hvordan den er *designet* leksikalsk, prosodisk og kropsligt, sådan at den kan give anledning til netop denne videreførelse (Drew, 2005). Den mest basale sekvens er *handlingspar*. Sacks (1995) bemærker i et af sine tidlige studier af opkald til en selvmordslinje, at formatet i én handling ofte afspejler formatet i en anden. Visse handlinger er altså ordnede i par, fx 'hilsen'/'hilsen' og 'identifikation'/'identifikation'. Endvidere bemærker han, at den første del af handlingsparret projicerer en sekventiel position, hvor den anden del af handlingsparret er den *relevante* næste handling. Denne handling forekommer ikke nødvendigvis, men den er den forventede eller umarkerede handling i sekventiel forstand. Senere studier har vist, at såvel handlinger som aktiviteter er sekventielt organiserede (fx Nielsen, 2013; Robinson, 2001; Schegloff & Sacks, 1973; Zimmerman, 1992). I denne forbindelse ses aktiviteter som den overordnede forståelsesramme, som handlinger udfolder sig i, fx et arbejdsmøde, et telefonopkald eller en serviceudveksling (Robinson, 2012).

Sekventiel organisering skal imidlertid ikke ses som en struktur, som deltagere følger som kulturelle "*dopes*" (Garfinkel, 1967, s. 68), men en struktur, som de *bruger* til at producere og identificere handlinger. Som beskrevet projicerer første del af et handlingspar en sekventiel position, hvor den forventede anden del kan forekomme. Derfor blotlægger udnyttelsen af denne position en specifik for-

tolkning af den forrige handling (Sacks et al., 1974). Fx kan ytringen 'hvorfor kommer du ikke på besøg' fortolkes som en 'beklagelse', hvilket udkaster fx en 'undskyldning' som en relevant næste handling. Men den kan også fortolkes som en 'invitation', hvilket udkaster 'indvilligelse' eller 'afvisning' som relevante næste handlinger. Heritage (1984) beskriver sekventiel organisering som en arkitektur for intersubjektivitet, som muliggør den gensidige, men ikke nødvendigvis konfliktløse produktion af genkendelige handlinger og aktiviteter. Det implicerer naturligvis ikke, at anden del af et handlingspar altid følger første del i en afgrænset sekvens. Sekvenser er ofte indlejrede i hinanden, og deres respektive dele har ikke en fast rækkefølge (se Schegloff, 2007b for en oversigt over organiseringen af sekvenser). Men de har en *normativ* regelmæssighed, hvilket vil sige, at deltagere på forskellig vis behandler den projicerede handling som den forventede handling (Heritage, 1984). En afvigelse fra den projicerede handling vil altså være genkendelig som netop en *afvigelse*, fordi den opfattes på baggrund af den kontekst, som den forrige handling etablerer.

På denne vis udgør sekventiel organisering en central mekanisme, hvorigennem hverdagslivets moralitet udfolder sig. Heritage (1984) bemærker i forlængelse heraf, at visse handlinger projicerer en *foretrukken* næste handling, og at afvigelser herfra ofte er markerede, fx med pauser, usikkerhedsmarkører og forklaringer. Som regel kræver det ikke andet end et 'ja' at acceptere en invitation, hvorimod det kræver mere end et 'nej' at afvise den. Tilsvarende skelner Stivers, Mondada og Steensig (2011) mellem handlinger, som *samstemmer* på et strukturelt og et affektivt plan. At samstemme på et strukturelt plan vil fx sige, at handlingen støtter den projicerede aktivitet eller sekvens, at den afspejler den projicerede rollefordeling, eller at den accepterer de projicerede forudsætninger. At

samstemme på et affektivt plan vil fx sige, at handlingen udtrykker empati, eller at den matcher eller støtter den måde, som den tidligere taler evaluerer situationen på.

Kategorial analyse

En kategorial analyse har udgangspunkt i det antropologiske begreb om *medlemskab*. Medlemskab skal imidlertid ikke ses som noget, et samfunds medlemmer har, men som noget, de *gør* (Hester & Eglin, 1997). Sacks (1995) forstår kultur som et kompleks af slutningspraksisser, og i en række af sine tidlige studier forsøger han at beskrive 'maskineriet' bag disse praksisser. De grundlæggende dele i dette maskineri er *medlemskabskategorier*, altså beskrivelser af personer som personer af en bestemt slags, og *kategoribundne aktiviteter*, altså aktiviteter, som er forventelige for medlemmer af en given kategori. Eksempelvis ville vi næppe acceptere beskrivelsen 'barnet fælder tårer', fordi 'at fælde tårer' ikke er bundet til kategorien 'barn'. En anden bestanddel i maskineriet er *samlinger af kategorier*, som behandles som dele af en enhed, fx organiseringen af kategorier som 'sygeplejerske', 'socialrådgiver' og 'radiograf' i en professionsenhed (Sacks, 1995). En undergruppe af disse er *relationelt organiserede*, hvilket vil sige, at kategoriseringen af ét medlem nødvendigvis implicerer et andet medlem, fx 'partner'/'partner' (Sacks, 1995).

Sacks formulerer samtidig en række slutningsregler, som knytter sig til brugen af kategorier og kategoribundne aktiviteter. Én af disse slutningsregler siger, at hvis ét medlem er blevet kategoriseret med en kategori fra én enhed, og hvis et andet medlem er blevet kategoriseret med en kategori, som kan tilhøre samme enhed, så skal man opfatte det på denne måde (Sacks, 1995). Kategorien 'barn' kan både tilhøre en slægtskabsenhed, som rummer kategorier som fx 'mor' og 'far', og den kan tilhøre en livsforløbsenhed, som

rummer kategorier som fx 'tumling', 'teenager' og 'voksen'. Men i ytringen 'moderen tager barnet op' kan den genkendes som en kategori fra en slægtskabsenhed, fordi kategorien 'mor' kan genkendes som en kategori fra samme enhed. En anden slutningsregel siger, at hvis et medlem ser udførelsen af en aktivitet, og hvis aktiviteten kan ses som udført af et medlem af en kategori, som aktiviteten er bundet til, så skal man opfatte den på denne måde (Sacks, 1995). Denne regel afspejler ifølge Sacks en tendens til en gensidig udvælgelse af kategori og aktivitet, hvilket blandt andet kan ses empirisk ved, at deltagere i interaktion kan *antyde* en kategori ved at angive én eller flere aktiviteter, som er forventelige for medlemmer af denne kategori.

I sine tidlige studier fokuserer Sacks på personlige kategorier som fx 'mor' og deres organisering i samlinger som fx 'familie', men senere studier har udvidet kategoribegrebet til også at omfatte objekter som fx 'trafiklys' og samlinger som fx 'trafik' (Hester & Eglin, 1997). Senere studier har ligeledes videreudviklet begrebet om kategoribundne *aktiviteter* til kategoribundne *egenskaber* som fx viden (Sharrock, 1974), rettigheder og forpligtelser (Watson, 1978) og kompetencer (Jayyusi, 1984), som er forventelige for medlemmer af en given kategori. Disse studier viser, at kategoribundethed har en fundamental moralsk dimension. Det er altså ikke blot sådan, at visse handlinger eller egenskaber er genkendelige for medlemmer af en given kategori, men også at 'rigtige' medlemmer af kategorien *bør* udføre disse handlinger eller besidde disse egenskaber.

Valget af empirisk materiale

Målsætningen om at analysere social organisering *in situ* har konsekvenser for valget af empirisk materiale. EMCA afviser brugen af materiale, som er baseret på hukommelse, som det *primære* grundlag for at undersøge

social organisering. Det gælder både materiale, som hviler på forskerens hukommelse, fx feltoptegnelser i dagbogsformat, og materiale, som hviler på deltagernes hukommelse, fx rapporterede handlinger i et interview. Eksempelvis understreger Heritage (1984), at denne form for materiale ikke indfanger kompleksiteten i social interaktion, men reducerer den til *typificerede* handlinger og handlingssekvenser. I stedet insisterer EMCA på at bruge audio- eller videooptagelser af social interaktion, som ikke er opstået på forskerens foranledning.² Tidlige studier benyttede sig overvejende af audiooptagelser (Have, 2007), men videooptagelser er efterhånden blevet standard (Depperman, 2013; Mondada, 2019a; Stivers & Sidnell, 2005). I forlængelse heraf understreger en række forskere, at videooptagelser er nødvendige for at indfange det komplekse samspil mellem symboler, kroppe og objekter, som karakteriserer moderne arbejdspraksisser (fx Heath, 1997; Heath & Luff, 2000; Hindmarsh, 2009; Hindmarsh & Llewellyn, 2010). Disse studier anvender som regel en opstilling med statisk kamera med medium afstand, da denne opstilling ses som den mest velegnede til at optage interpersonel interaktion i forskellige materielle kontekster (Luff & Heath, 2012).

Samtidig insisterer EMCA på at gengive de 'rå' optagelser i et format, der bevarer såvel sproglige som ikke-sproglige detaljer i interaktionen, fx pauser, toneleje, gestik og positur. Det følger af en antagelse om, at selv de mindste detaljer ikke kan afvises *a priori* som ubetydelige eller tilfældige i den lokale organisering af interaktionen (Hepburn & Bolden, 2012). Der er forskellige principper for at gengive social interaktion i skriftligt format (se fx Ayaß, 2015; Laurier, 2014), men det mest almindelige er at tage udgangspunkt i Gail Jeffersons retningslinjer, som hun udviklede i 1960'erne (se Jefferson, 2004 for en oversigt). Udviklingen af stadig mere fintmasketede teknikker implicerer imidlertid ikke,

at transskriptionen skal ses som en direkte gengivelse af, hvad der foregår i optagelsen, endside hvad der i sin tid foregik i interaktionen. Uanset hvilke retningslinjer man følger, indebærer skiftet fra ét medium til et andet nødvendigvis et element af udvælgelse og iscenesættelse (Ashmore, McMillan & Brown, 2004; Ayaß, 2015; Hepburn & Bolden, 2012).

Organiseringen af arbejdstid som eksempel

Organiseringen af arbejdstid afhænger af mange forskellige forhold, og den kan næppe sammenfattes i én overordnet tendens (Allvin et al., 2011). Men en højere grad af fleksibilitet fremstilles ofte som et definerende træk ved moderne arbejdsliv (fx Bauman, 1999; Felstead et al., 2005; Sennett, 1998). Arbejdet er altså ikke i samme grad som tidligere bundet til en bestemt lokation eller et bestemt tidspunkt. Eksempelvis henviser Anttila et al. (2015) til et postindustrielt tidsregime, der omfatter en deregulering af kollektive arbejdstidsaftaler, en større mangfoldighed i arbejdsdagens varighed og placering og en forøgelse af arbejdets hastighed og intensitet. Samtidig identificerer de regionale forskelle i måden, hvorpå fleksibiliteten kommer til udtryk, og hvordan den opleves blandt medarbejdere. I deres analyse er det specifikke fleksibilitetsregime i Norden (Danmark, Finland, Holland, Sverige) blandt andet karakteriseret ved høj autonomi, fleksibilitet og intensitet i arbejdet. I et postindustrielt tidsregime er afgrænsningen af arbejdstid og privattid ikke givet, men genstand for stadige forhandlinger, som har såvel symbolske som materielle udtryk (Nippert-Eng, 1996). Samtidig er den udtryk for en højere grad af uforudsigelighed, da arbejdsdagen ikke følger standardiserede skemaer, men tilpasses behov på såvel et individuelt som et institutionelt plan (O'Carroll, 2015).

Her viser jeg, hvordan afgrænsningen af arbejdstid og privattid udfolder sig *in situ*.

Det empiriske eksempel materiale er hentet fra en større videoetnografisk undersøgelse af arbejdstidsnormer blandt moderne vidensarbejdere (Johannesen, 2018). Undersøgelsen fandt sted i et projektkontor, som var blevet oprettet i forbindelse med et større infrastrukturprojekt. En del af arbejdet var indrettet i midlertidige arbejdsgrupper med medarbejdere fra den statslige bygherre og de private aktører, som deltog i projektet. Jeg observerede arbejdet i en gruppe, som havde til opgave at revidere udbudsmaterialet til et af projektets delprojekter. Gruppen bestod af to kernemedlemmer, som deltog i hele processen, og adskillige midlertidige medlemmer, som deltog i revisionen af de dele, som havde med deres fagområde at gøre. Det ene kernemedlem, Svend, arbejdede direkte som rådgiver for bygherren, mens det andet kernemedlem, Pil, arbejdede for det private firma, som skulle levere udbudsmaterialet.³ Gruppens medlemmer havde den formelle frihed til at planlægge deres egen arbejdstid, men de skulle samtidig tilpasse sig de øvrige medlemmer af arbejdsgruppen, ligesom de skulle stå til rådighed for de øvrige arbejdsgrupper, som de deltog i. Her sammenligner jeg to interaktioner, hvor én af deltagerens personlige forpligtelser kolliderer med arbejdsgruppens. I den første drejer det sig om at gå 'for tidligt', og i den anden drejer det sig om at møde 'for sent', men i begge interaktioner påkalder deltageren sig en social forpligtelse, som knytter sig til medlemskabet af en social kategori, nemlig 'forælder' og 'veninde'. Jeg har transskriberet interaktionen med udgangspunkt i en revideret udgave af Jeffersons (2004) retningslinjer.⁴

Det første eksempel blev optaget omkring kl. 15:30. Deltagerne sidder sammen i et mødelokale, og de arbejder på en arbejdsbeskrivelse, der skal indgå i udbudsmaterialet. Svend er ved at læse et afsnit i en printet udgave af arbejdsbeskrivelsen, som han tidligere har beskrevet som noget vrøvl. De øvrige deltagere, Pil og Jonas, snakker om, hvilke dele af

arbejdsbeskrivelsen de derudover er ansvarlige for, og hvor mange dage det kommer til at tage. Jeg fokuserer på kategoriarbejdet i l. 12,

hvor Jonas siger, at han skal gå. Imidlertid skal hans opbrud ses i konteksten af interaktionen i l. 1-11, som jeg kigger på først.

1 SVD: har i: skrev- har i skrevet alt det her ind,#
2 #fig1
3 (3.9)
4 JNS: hva' for noget,
5 (1.4)
6 SVD: alt det her,#
7 #fig2
8 (8.4)
9 SVD: °°([ ])°° ((SVD læser fra dokumentet med svag stemme))
10 JNS: [.HHH# hhh]
11 #fig3
12 JNS: jeg ska' ned i børnehaven.#
13 #fig4
14 PIL: yes:..
15 SVD: °°( )°°
16 PIL: vi klarer det sidste her.
17 JNS: det godt.

Figur 1: Jonas sidder på afstand af bordet.

Figur 2: Jonas vipper tilbage til bordet og kigger på Svend.

Figur 3: Jonas ser på sit ur med en pludselig bevægelse.

Figur 4: Jonas samler sine dokumenter sammen.

Svend spørger i l. 1, om de har skrevet det hele ind. Hans spørgsmål henviser umiddelbart til det afsnit, som han lige har kigget igennem, og som han altså tidligere har beskrevet som noget vrøvl. Imidlertid udpeger han ikke de problematiske dele, men henviser i stedet deiktisk til det fysiske dokument, som de øvrige deltagere ikke har visuel adgang til. Han henvender sig ikke til en bestemt deltager, og efter en længere pause spørger Jonas, hvilken del han henviser til (l. 4). Samtidig vipper han tilbage til bordet og vender sit blik i retning af Svend, hvilket placerer ham i en position, hvor han kan få visuel adgang til den printede version af dokumentet (Fig2). Hans spørgsmål udtrykker ejerskab i forhold til problemet, men samtidig skubber det interaktionen i retning af en afklaring ved at behandle spørgsmålet i l. 1 som en henvisning til en specifik del, som kan tjekkes. Svend svarer i l. 6, men i stedet for at specificere, hvilken del af dokumentet det drejer sig om, gentager han sin oprindelige formulering. Han kigger ikke op, idet han svarer, men bevarer i stedet blikket på dokumentet i en position, hvor han er den eneste, der har visuel adgang til det. Hans svar indikerer, at det ikke drejer sig om ét problem, eller at han ikke har indkredset problemet endnu, hvilket projicerer en længere tidshorisont for de sidste rettelser. Jonas bevarer blikket på Svend i adskillige sekunder,

men kigger så væk, og kort efter producerer han en markeret åndelyd (l. 10) og kigger på sit armbåndsurs med en pludselig bevægelse (Fig3). Dermed udtrykker han, at *det* er sent, eller at *han* er sent på den. I samme bevægelse begynder han at samle sine dokumenter sammen, hvilket projicerer, at han er på vej til at gå (Fig4). Som forklaring påkalder han sig forpligtelsen 'at skulle ned i børnehaven', hvilket samtidig placerer ham i kategorien 'forælder', da denne forpligtelse er kategoribundet til medlemmer af denne kategori (l. 12). Men han angiver ikke, hvornår han skal være nede i børnehaven, så hans kropslige fremstilling af at være sent på den forudsætter altså et alment kendt tidspunkt, hvor børn ikke blot *bliver hentet*, men også *bør hentes* fra børnehaven. Pil svarer med en minimal bekræftelsespartikel i l. 14, og hun tilføjer i l. 16, at de tager sig af resten. Ved at eksplicite, at de ikke er færdige endnu, fremstiller hun Jonas' opbrud som noget, der sker *før tid*, men hun behandler det samtidig som en forventet handling, der ikke kræver yderligere forklaring. Nærmere bestemt leverer hun sit svar i l. 14 uden interaktionelle problemmarkører (Heritage, 1984), og hun designer sin tilføjelse i l. 16 på en måde, der udtrykker epistemisk forrang (Stivers, Mondada & Steensig, 2011), fx et deklarativt sætningsformat og en nedgående intonationskurve.

Det andet eksempel blev optaget senere samme dag. Deltagerne har afsluttet dagens arbejde og er ved at planlægge de næste dage. Den del af interaktionen, som jeg vil fokusere på her, er kategoriarbejdet i Pils fortsatte tur i l. 16-21.

1 PIL: men hva satser vi på ikk' lige å gøre de her to <sidste sider>
2 .h [fær]dige i morgen formiddag
3 SVD: [ja]
4 SVD: ja=
5 PIL: =å så: er det så spørgsmålet fordi at Peter ville jo rigtig gerne
6 øhm (0.8) at det var arbejdsplads i morgen fordi han havde nogen
7 ting han sku' onsdag#
8 #fig1
9 (0.5)
10 SVD: ja ja
11 (0.6)
12 PIL: ø::hm=#
13 #fig2
14 SVD: =°ja ja°
15 (0.5)
16 PIL: men (0.7) onsdag kommer jeg først klokken >hva' fanden var't det #var<
17 #fig3
18 (1.2) >der kommer jeg nok først klokken# ti fordi jeg sku'< med en
19 #fig4
20 veninde ind å kigge på nogen øh ( ) på nogen ts- svar på nogen
21 kræftprøver å noget forskelligt
22 SVD: det lyder ikk' rart,
23 PIL: nej det er det heller ikk' .=
24 PIL: =så så hende har jeg lovet å tage (0.2) med til lægen (0.3) med.
25 SVD: yes:

Figur 1: Pil trykker på sin næse.

Figur 2: Pil ser til sin højre side.

Figur 3: Pil ser til sin venstre side.

Figur 4: Pil ser kort på Svend.

Pil fortæller i l. 16-18, at hun ikke kan arbejde onsdag morgen, da hun først kommer kl. 10. Brugen af adverbiet "først" fremstiller hendes mødetidspunkt som 'sent' i relation til et forventet, men ikke ekspliciteret mødetidspunkt. Samtidig indikerer de mange problemmarkører (Heritage, 1984), fx hendes "øhm" i l. 12 og hendes pause i l. 16, at hun behandler tidspunktet som potentielt problematisk. Det bliver understreget af, at hun tilsyneladende tjekker sin meddeltagers reaktion, lige da hun siger det specifikke tidspunkt (Fig4), men ellers kigger forskellige steder hen (Fig1-3). Som forklaring siger hun, at hun har en personlig forpligtelse (l. 18-21). Hun fremstiller sin forpligtelse som noget, der er planlagt på forhånd, og som ligger på et bestemt tidspunkt. Det gør hun med indskuddet i l. 16, som dels fungerer som en performativ ihukommelse af de specifikke

detaljer (Goodwin, 1987), dels henviser til tidspunktet for forpligtelsens indgåelse med datidsformen "var". Som en del af sin forklaring henviser hun eksplicit til kategorien 'veninde' (l. 20), som samtidig indskrives hende i samme kategori, da 'veninde' hører til gruppen af relationelt organiserede kategorier (Sacks, 1995). Imidlertid fremstiller hun den ikke som en kategori, hvis kategori-bundne forpligtelser *i sig selv* kan legitimere at møde 'for sent'. Hun siger ikke blot, at hun har en aftale med en veninde, eller at hun skal hjælpe en veninde med noget, men inkluderer derimod den grad af detaljer, der er nødvendig for at udelukke mange af de forpligtelser, som man typisk forbinder med kategorien 'veninde', altså forpligtelser med en *social* karakter. Hendes rettelse i l. 20 er interessant i denne forbindelse. Én måde at høre den på er, at hun er ved at sige 'tests',

som ikke angiver, hvilken slags prøve det drejer sig om, men retter sig selv til det mere specifikke "kræftprøver". Samtidig fremgår det af hendes rettelse, at veninden ikke blot skal have foretaget prøver, men skal have en tilbagemelding, som sandsynligvis kræver emotionel støtte. Svend svarer på en måde, der samstemmer med kategoriarbejdet omkring kategorien 'veninde' (Stivers, Mondada & Steensig, 2011). Nærmere bestemt beskriver han forpligtelsen som ubehagelig (l. 22), og dermed bekræfter han afgrænsningen fra forpligtelser, som har en social karakter.

Som jeg nævner ovenfor, er nedslagene hentet fra et større videoetnografisk studie af arbejdstidsnormer i fleksibelt vidensarbejde, og de viser en række forhold, som kan ses på tværs af det samlede videokorpus. Her vil jeg fremhæve følgende. (1) Afgrænsningen af arbejdstid er ikke blot et praktisk anliggende, men også et *moralsk*. Deltagerne siger ikke kun, at de ikke kan deltage, men også hvorfor, og dermed behandler de fravær som noget, der kalder på eksplicit legitimering. (2) Legitimeringsarbejdet er nøje afstemt med de øvrige medlemmer af arbejdsgruppen, og det udfolder sig overvejende gennem *kategoriseringspraksisser*. Begge deltagere påkalder sig sociale forpligtelser, som knytter sig til medlemskabet af specifikke kategorier. Forpligtelsen 'at skulle ned i børnehaven' er genkendelig og forventelig for 'forældre', ligesom forpligtelsen 'at skulle hjælpe en veninde' er genkendelig og forventelig for 'veninder'. (3) Kategorier har forskellige *anvendelsesmuligheder*, som betinges af og forhandles i specifikke kulturelle kontekster. Begge deltagere bruger kategoribundne forpligtelser som forklaring på, at de ikke kan deltage, men der er stor forskel på, hvor finkorne de deres forklaringer er. Forpligtelser, som knytter sig til kategorien 'forælder', kræver få detaljer, hvorimod forpligtelser, som knytter sig til kategorien 'veninde', kræver mange detaljer. (4) Deltagernes legitimeringsarbejde

kan altså ses som en forhandling af *rimelige* forpligtelser. De påkalder sig ikke retten til at møde 'senere' eller gå 'tidligere', men det rimelige i at sætte én forpligtelse over en anden, og derigennem (re)producerer de kulturelle normer for 'passende' adfærd. (5) Det afspejler en generel udfordring i et postindustrielt tidsregime, hvor medarbejdere på den ene side har en vis grad af frihed til at organisere deres (arbejds)tid, men på den anden side skal være *tilgængelige* på tværs af forskellige felter (fx arbejdet og hjemmet) (Allvin et al., 2011). Samtidig knyttes fysisk *tilstedeværelse* ofte til vurderingen af en god arbejdsindsats, da specifikke produktionskrav kan være vanskelige at eksplicite i moderne vidensarbejde (Elsbach et al., 2010). Tilstedeværelse har altså en symbolsk funktion i arbejdslivets dramaturgi (Rosengren, 2019). På denne baggrund kan medarbejdernes nøje tilpassede kategoriseringsarbejde ses som en måde, hvorpå de kan balancere modstridende forpligtelser, samtidig med at de bevarer en positiv selvforståelse.

Interaktionel lokalisme?

Nedslagene viser, hvordan afgrænsningen af arbejdstid udfolder sig som en situationel praksis i fleksibelt vidensarbejde. Imidlertid kan praksisser ikke sidestilles med den lokale organisering af handlinger og aktiviteter. Praksisser er rutineprægede, historisk og kulturelt specifikke organiseringsformer, som strækker sig på tværs af tid og rum. Eksempelvis kan man anføre, at *lokale* arbejdstidspraksisser er indlejrede i et komplekst netværk af *translokale* praksisser, fx i relation til transporten til og fra arbejde, fordelingen af forpligtelser i hjemmet og institutionelle rytmer på arbejdspladsen eller i daginstitutionen. Måske skal Jonas afsted på et bestemt tidspunkt for at undgå den værste eftermiddagstrafik, og måske arbejder han videre hjemmefra, når han har været nede

i børnehaven. Endvidere kan man anføre, at den *umiddelbare* organisering af arbejdstidsnormer i arbejdsgruppen er indlejret i *fundamentale* samfundsmæssige strukturer, som har udviklet sig over tid, fx hvad angår køn, klasse og etnicitet. Måske er der kønnede forskelle på de anvendelsesmuligheder, som forskellige kategorier og kategoriforbundne forpligtelser har. Som mand bliver forpligtelsen 'at skulle ned i børnehaven' næppe hørt som bundet til en kønskategori, det kønnede 'far' i stedet for det kønsneutrale 'forælder', hvorimod den som kvinde er tilbøjelig til at blive hørt som bundet til netop kategorien 'mor' (Smithson & Stokoe, 2005). For kvindelige medarbejdere kan forpligtelsen 'at skulle ned i børnehaven' altså bekræfte en traditionel rollefordeling, som historisk har begrænset kvinder på arbejdsmarkedet.

Disse indvendinger rejser spørgsmålet om kontekst i EMCA, og hvordan det adskiller sig fra det traditionelle kontekstbegreb. Sacks (1963) bemærker i en af sine tidlige tekster, at konteksten for en handling eller aktivitet ikke kan beskrives udtømmende, da enhver beskrivelse kan strækkes i det uendelige. Hvis aspekter af konteksten anvendes som en forklaringsramme, medfører det altså et principielt spørgsmål om, hvordan man afgrænser den *nødvendige* kontekst for den genstand, man undersøger. I praksis indebærer det ofte, som Lynch (1993) polemisk understreger, at tilhængere af specifikke forklaringsrammer vil fremhæve netop disse aspekter af konteksten som *nødvendige* for at forstå, hvad der 'virkelig' foregår. EMCA tager i stedet udgangspunkt i det forhold, at kontekstbegrebets principielle udfordringer sjældent fører til sammenbrud i den praktiske organisering af hverdagslivet. Handlinger er på én og samme tid *kontekstformede*, hvilket vil sige, at de får betydning i kraft af deres kontekstuelle indplacering, og *kontekstskabende*, hvilket vil sige, at de identificerer relevante aspekter af konteksten (Heritage, 1984). EMCA spørger

altså ikke, hvordan man afgrænser den *nødvendige* kontekst for en given interaktion, men hvordan interaktionens deltagere producerer en *tilstrækkelig* kontekst.⁵ På denne baggrund insisterer Schegloff (1992) på, at kontekstuelle forhold skal have *påviselig relevans* for deltagere og *processuel konsekvens* i interaktionen. Det er ikke nok at sige, at der kan være kønnede forskelle på de anvendelsesmuligheder, som forskellige kategorier og kategoriforbundne forpligtelser har. Man skal også kunne vise *analytisk*, at disse forskelle bliver gjort relevante i interaktionen, og at de har betydning for udførelsen af specifikke handlinger.

Nicolini (2012) tilslutter sig kritikken af det traditionelle kontekstbegreb. Men samtidig anfører han, at kravene om påviselig relevans og processuel konsekvens er for restriktive, og at de resulterer i en unødvendig lokalisme. I stedet indskriver han EMCA i en "programmatisk eklekticisme", som kombinerer forskellige teoretiske og metodiske greb med udgangspunkt i en fælles praksisteoretisk horisont, altså et argument om en slags familielighed på tværs af praksisteoretiske hovedskikkelser som Giddens, Bourdieu og Garfinkel. Nærmere bestemt foreslår han en nomadisk EMCA, som veksler mellem et *situationelt* perspektiv på den lokale udførelse af en given praksis og et *konfigurationelt, genealogisk* og/eller *dialektisk* perspektiv på de translokale forbindelser, der indgår i dens udførelse. Eksempelvis kunne man undersøge, hvordan anvendelsen af forskellige kategorier udvikler sig over tid (genealogisk), og hvordan eventuelle brud indgår i forhandlingen af samfundsmæssige privilegier (dialektisk). Tilsvarende kunne man undersøge, hvordan forskellige tidsrytmer i trafikken, daginstitutionen og hjemmet indgår i den lokale organisering af arbejdstid (konfigurationelt). En sådan tilgang kræver heterogene data, der ikke begrænser sig til lokal interaktion, men også inkluderer de symbolske og materielle

'mellemlid', der danner forbindelser mellem lokale interaktioner, fx objekter, dokumenter og teknologier (Latour, 2005). Den kræver ligeledes en gentænkning af etablerede standarder i produktionen af videodata. Eksempelvis understreger Mengis, Nicolini og Gorli (2018), at brugen af et statisk kamera med medium afstand skaber en opfattelse af interaktion som noget, der foregår i lokale, fysisk afgrænsede rum, hvorimod brugen af fx skygning i højere grad giver en fornemmelse af de translokale netværk, som en hvilken som helst interaktion indgår i. I forlængelse heraf kan man sige, at den konventionelle kamerakonfiguration i EMCA studier ikke afdækker lokale praksisser, men derimod *producerer* dem som lokale praksisser.

En nomadisk EMCA undgår nogle af de begrænsninger, som EMCA almindeligvis tilskrives. Men ambitionen om at kortlægge de translokale forbindelser, der indgår i den lokale produktion af en given praksis, undgår ikke kontekstbegrebets principielle udfordringer, da et hvilket som helst led i en sådan beskrivelse kan strækkes til endnu et led. Samtidig risikerer den, at ophobningen af translokale forbindelser udvisker den specifikke udførelse af en given praksis (Button, 1993). En nomadisk EMCA kan altså ikke ukritisk overtage en eklektisk redskabstilgang, men må insistere på at beskrive de specifikke detaljer i udførelsen af en given praksis. Det kræver et systematisk svar på, hvordan translokale forbindelser kan vises *analytisk*, og i denne forbindelse kan kravene om påviselig relevans og processuel konsekvens næppe afvises fuldstændigt (Hindmarsh & Llewellyn, 2018). Samtidig er det spørgsmålet, om kravene om påviselig relevans og processuel konsekvens nødvendigvis implicerer interaktionel lokalisme, som Nicolini (2012) hævder. De to nedslag viser netop, at deltagerne behandler den ene forklaring som 'typisk' og den anden som 'atypisk'. Nærmere bestemt indikerer graden af detaljer i

deltagerens kategoriseringsarbejde, hvad de forudsætter som interaktionens fællesgrund, altså 'hvad alle ved', eller 'hvad alle er enige om' (Schegloff, 2000). Forpligtelsen 'at skulle ned i børnehaven' kræver få detaljer, fordi den indgår i en genkendelig rutine for 'forældre', hvorimod forpligtelsen 'at skulle hjælpe en veninde' kræver mange detaljer, fordi den ikke på samme måde indgår i en genkendelig rutine. Man kan altså sige, at den lokale organisering af rimelige forpligtelser er kontingent, men ikke *vilkårlig*, da den netop udfolder sig i en bestemt historisk og kulturel kontekst (Lindgaard, 2014).

Afslutning

Gherardi (2015) bemærker, at praksisforskningen og arbejdslivsforskningen deler en fundamental interesse for *arbejde*. Samtidig anfører hun, at de specifikke detaljer i arbejdets praktiske organisering ofte levnes begrænset plads i studier af arbejdsliv. De beskrives som baggrund for den 'rigtige' analyse, som i stedet fokuserer på forhold omkring arbejdet, fx magt, trivsel eller kultur. Buch (2015, s. 48) understreger i forlængelse heraf, at praksisforskningen kan bidrage med et veludviklet begrebsapparat, som sætter arbejdslivsforskningen i stand til "systematisk og analytisk" at undersøge arbejde som "en kollektiv, kropslig, affektiv, historisk, situeret, socio-materiel aktivitet, der bidrager til at subjektivere individer og danne samfund". På denne baggrund kan praksisforskningen yde et *deskriptivt* bidrag til arbejdslivsforskningen. Den kan synliggøre aspekter af arbejdslivet, som ofte er henvist til baggrundsbeskrivelser (Suchman, 1995). Samtidig kan praksisforskningen yde et *praktisk* bidrag til arbejdslivsforskningen ved at fundere udviklings- og forandringsprocesser i et perspektiv, som hverken fokuserer på individuelle aktører eller strukturelle betingelser, men forsøger at forstå forandringer og

forskydninger i arbejdslivet som et komplekst samspil mellem ytringer, symboler, kroppe, objekter og teknologier.

Men hvis dette bidrag skal forløses, har det afgørende metodologiske konsekvenser. På denne baggrund har jeg præsenteret EMCA som en tilgang til empirisk analyse, der kan vise den situationelle udførelse af arbejdslivspraksisser, som den udfolder sig handling for handling i et komplekst samspil med specifikke kulturelle og materielle resurser, fx hvordan normer for 'passende' adfærd (re)produceres i organiseringen af

arbejdstid, og hvordan det bidrager til fremstillingen af en 'god' arbejdsindsats. Som jeg ser det, kan kombinationen af sekventiel og kategorial analyse bidrage til et program for studier af arbejdsliv, der drager de metodologiske konsekvenser af praksisforskningens ontologiske udgangspunkt. Denne artikel skal imidlertid ikke ses som et forsøg på at ensrette praksisforskningens metodiske landskab, men snarere som en opfordring til at åbne det yderligere op. EMCA udgør ét bud på, hvordan praksisforskningens 'hvordan' kan belyses empirisk, men ikke det eneste.

NOTER

1. Jeg bruger forkortelsen EMCA fra den engelske betegnelse *ethnomethodological conversation analysis*.
2. Det implicerer naturligvis ikke, at tilstedeværelsen af eksempelvis et kamera ikke kan have en påvirkning på interaktionen. Men denne påvirkning forekommer dels at være begrænset, dels kan den underlægges en analyse i sig selv. Se derudover Speer (2002) for en diskussion af sondringen mellem naturlige og kunstige data.
3. Deltagerne er anonymiserede.
4. En detaljeret multimodal transskription, som følger Mondadas (2019b) retningslinjer, kan fås ved henvendelse til forfatteren.
5. Det er værd at notere, at det netop drejer sig om en tilstrækkelig kontekst. EMCA udelukker altså ikke relevansen kontekstuelle forhold, der ikke fremgår af interaktionen, men forholder sig 'agnostisk' hertil.

Transskriptionssymboler

◦ ◦	Lav volume
◦◦ ◦◦	Meget lav volume
KAPITÆLER	Højere volume
Understregning	Tryk
,	Let stigende intonation
.	Faldende intonation
> <	Hurtigere tale
< >	Langsommere tale
:	Forlænget lyd
[ ]	Overlappende tale
(0.9)	Hørbar pause i antal sekunder
=	Tale som kommer umiddelbart efter hinanden (dvs. uden den mikropause som normalt adskiller taleture, og som ikke transkriberes)
hh	Hørbar indånding
.hh	Hørbar udånding
( )	Utydelig tale
(( ))	Mine kommentarer

REFERENCER

- Allvin, M., Aronsson, G., Hagström, T., Johansson, G., & Lundberg, U. (2011). *Work without boundaries: Psychological perspectives on the new working life*. Oxford: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119991236>
- Andersen, V., & Hindhede, A. (2018). Digitale regionale sundhedssystemer udfordrer interprofessionelle samarbejdspraksisser. *Tidskrift for Arbejdsliv*, 20(3), 41-56. <https://doi.org/10.7146/tfa.v20i3.110813>
- Anttila, T., Oinas, T., Tammelin, M., Nätti, J. (2015). Working-Time Regimes and Work-Life Balance in Europe. *European Sociological Review*, 31(6), 713-724. <https://doi.org/10.1093/esr/jcv070>

- Ayaß, R. (2015). Doing data: The status of transcripts in Conversation Analysis. *Discourse Studies*, 17(5), 505-528. <https://doi.org/10.1177/1461445615590717>
- Ashmore, M., MacMillan, K, & Brown, S. D. (2004). It's a scream: professional hearing and tape fetishism. *Journal of Pragmatics*, 36(2), 349-374. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(03\)00005-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(03)00005-5).
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Berthou, S. K., & Buch, A. (2018). Perfect Match? The Practice Ecology of a Labor Market Initiative for Refugees. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 8(S4), 27-46. <https://doi.org/10.18291/njwls.v8iS4.111158>
- Boden, D. (1994). *The Business of Talk. Organizations in Action*. Cambridge: Polity Press.
- Buch, A. (2017). Praksisteori og arbejdslivsforskning. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 19(4), 36-50. <https://doi.org/10.7146/tfa.v19i4.109051>
- Buch, A. (2021). Arbejdslivsviden, teori og praksis. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 23(1), 11-24.
- Buch, A., & Andersen, V. (2015). Team and Project Work in Engineering Practices. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 5, 27-46. <https://doi.org/10.19154/njwls.v5i3a.4832>
- Buch, A., Andersen, V., & Klemsdal, L. (2015). Turn to Practice Within Working Life Studies. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 5, 1-11. <https://doi.org/10.19154/njwls.v5i3a.4830>
- Button, G. (1993). The curious case of the vanishing technology. I G. Button (red.), *Technology in Working Order: Studies of Work, Interaction and Technology* (s. 10-28). London: Routledge.
- Carlin, A. P. (2010). Reading 'A tutorial on membership categorization' by Emanuel Schegloff. *Journal of Pragmatics*, 42(1), 257-261. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.007>
- Deppermann, A. (2013). Multimodal interaction from a conversation analytic perspective. *Journal of Pragmatics*, 46(1), 1-7. <http://doi.org/10.1016/j.pragma.2012.11.014>
- Drew, P. (2005). Conversation Analysis. I K. L. Fitch & R. E. Sanders (red.), *Handbook of Language and Social Interaction* (s. 71-102). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Drew, P. & Heritage, J. (red.). (1992). *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eikeland, O. & Nicolini, D. (2011). Turning practically: broadening the horizon. *Journal of Organizational Change Management*, 24(2), 164-174. <https://doi.org/10.1108/09534811111119744>
- Elsbach, K., Cable, D., & Sherman, J. (2010). How passive 'face time' affects perceptions of employees: Evidence of spontaneous trait inference. *Human Relations*, 63(6), 735-760.
- Felstead, A., Jewson, N., & Walters, S. (2005). *Changing Places of Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Gherardi, S. (2015). How the Turn to Practice may Contribute to Working Life Studies. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 5, 13-25. <https://doi.org/10.19154/njwls.v5i3a.4831>
- Goodwin, C. (1987). Forgetfulness as an Interactive Resource. *Social Psychology Quarterly*, 50(2), 115-130. <https://doi.org/10.2307/2786746>
- Grytnes, R. (2015). Ikke helt efter bogen – tømmerlærlinges håndtering af arbejdsmiljøet i byggebranchen. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 17(2), 31-43. <https://doi.org/10.7146/tfa.v17i2.108991>
- Have, P. ten (2007). *Doing Conversation Analysis* (2. udg.). London: Sage Publications.
- Heath, C. (1997). The analysis of activities in face to face interaction using video. I D. Silverman (red.), *Qualitative Research: Theory, Method and Practice* (s. 183-200). London: Sage Publications.
- Heath, C., & Luff, P. (2000). *Technology in Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hepburn, A., & Bolden, G.B. (2012). The Conversation Analytic Approach to Transcription. I J. Sidnell and T. Stivers (red.), *The Handbook of Conversation Analysis* (s. 57-76). Chichester: Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118325001.ch4>
- Heritage, J. (1984). *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Hester, S., & Eglin, S. (1997). Membership Categorization Analysis: An Introduction. I S. Hester & P. Eglin (red.), *Culture in Action: Studies in Ethnomethodology and Conversation Analysis* (s. 1-23). Lanham: International Institute for

- Ethnomethodology and Conversation Analysis & University Press of America.
- Hindmarsh, J. (2009). Work and the moving image: Past, present and future. *Sociology*, 43(5), 990-996. <http://doi.org/10.1177/0038038509340723>
- Hindmarsh, J., & Llewellyn, N. (2010). Finding organisation in detail: Methodological orientations. I N. Llewellyn & J. Hindmarsh (red.), *Organisation, Interaction and Practice: Studies of Ethnomethodology and Conversation Analysis* (s. 24-46). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511676512.003
- Hindmarsh, J., & Llewellyn, N. (2018). Video in Sociomaterial Investigations: A Solution to the Problem of Relevance for Organizational Research. *Organizational Research Methods*, 21(2), 412-437. <https://doi.org/10.1177/1094428116657595>
- Jayyusi, L. (1984). *Categorization and the Moral Order*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. I G. H. Lerner (red.), *Conversation Analysis: Studies from the first generation* (s. 13-31). Philadelphia, PA: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.125.02jef>
- Johannesen, H. L. (2018). *The moral ordering of work time* (ph.d.-afhandling). Aarhus Universitet, Aarhus.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Laurier, E. (2014). The Graphic Transcript: Poaching Comic Book Grammar for Inscripting the Visual, Spatial and Temporal Aspects of Action. *Geography Compass*, 8, 235-248. <https://doi.org/10.1111/gec3.12123>
- Lindgaard, L. B. (2014). Doing focus group research: Studying rational ordering in focus group interaction. *Discourse Studies*, 16(5), 629-644.
- Llewellyn, N. (2008). Organization in Actual Episodes of Work: Harvey Sacks and Organization Studies. *Organization Studies*, 29(5), 763-791. <https://doi.org/10.1177/0170840608088766>
- Llewellyn, N., & Hindmarsh, J. (2010). Work and organisation in real time: An introduction. I N. Llewellyn & J. Hindmarsh (red.), *Organisation, Interaction and Practice: Studies of Ethnomethodology and Conversation Analysis* (s. 3-23). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511676512.002
- Llewellyn, N., & Spence, L. (2009). Practice as a Members' Phenomenon. *Organization Studies*, 30(12), 1419-1439. <https://doi.org/10.1177/0170840609349877>
- Luff, P., & Heath, C. (2012). Some "technical challenges" of video analysis: Social actions, objects, material realities and the problems of perspective. *Qualitative Research*, 12(3), 255-279. <http://doi.org/10.1177/1468794112436655>
- Lynch, M. (1993). *Scientific practice and ordinary action: Ethnomethodology and social studies of science*. Cambridge University Press.
- Mengis, J., Nicolini, D., & Gorli, M. (2018). The Video Production of Space: How Different Recording Practices Matter. *Organizational Research Methods*, 21(2), 288-315. <https://doi.org/10.1177/1094428116669819>
- Mondada, L. (2019a). Contemporary issues in conversation analysis: Embodiment and materiality, multimodality and multisensoriality in social interaction. *Journal of Pragmatics*, 145, 47-62. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2019.01.016>.
- Mondada, L. (2019b). Conventions for multimodal transcription. <https://www.lorenzamondada.net/multimodal-transcription>
- Nicolini, D. (2012). *Practice Theory, Work, & Organization*. Oxford: Oxford University Press.
- Nicolini, D., & Monteiro, P. (2016). The Practice Approach: For a Praxeology of Organisational and Management Studies. I A. Langley & H. Tsoukas (red.), *The SAGE Handbook of Process Organization Studies* (s. 110-126). London: Sage Publications.
- Nielsen, M. F. (2013). "Stepping Stones" in Opening and Closing Department Meetings. *Journal of Business Communication*, 50(1), 34-67.
- Nippert-Eng, C. (1996). *Home and Work. Negotiating Boundaries through Everyday Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- O'Carroll, A. (2015). *Working Time, Knowledge Work and Post-Industrial Society*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Orlikowski, W. J. (2007). Sociomaterial Practices: Exploring Technology at Work. *Organization Studies*, 28(9), 1435-1448. <https://doi.org/10.1177/0170840607081138>

- Robinson, J. D. (2001). Closing medical encounters: two physician practices and their implications for the expression of patients' unstated concerns. *Social Science & Medicine*, 53(5), 639-656. [https://doi.org/10.1016/s0277-9536\(00\)00366-x](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(00)00366-x)
- Robinson, J. D. (2012). Overall Structural Organization. I J. Sidnell and T. Stivers (red.), *The Handbook of Conversation Analysis* (s. 257-280). Hoboken, NJ: Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9781118325001.ch13>
- Rosengren, C. (2019). Performing work: The drama of everyday working life. *Time & Society*, 28(2), 613-633. <https://doi.org/10.1177/0961463X15620983>
- Rouncefield, M., & Tolmie, P. (2016). Preface and Overview: Garfinkel's Bastards...? I M. Rouncefield & P. Tolmie (Red.), *Ethnomethodology at Work* (s. xvii-xxv). London: Routledge.
- Sacks, H. (1963). Sociological description. *Berkeley Journal of Sociology*, 8, 1-16. <https://www.jstor.org/stable/42890107>
- Sacks, H. (1995). *Lectures on Conversation. Volumes I & II*. Hoboken, NJ: Blackwell Publishing.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language*, 50(4), 696-735. doi:10.2307/412243
- Schegloff, E. A. (1992). In Another Context. I A. Duranti & C. Goodwin (red.), *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon* (s. 193-227). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schegloff, E. A. (2000). On Granularity. *Annual Review of Sociology*, 26, 715-720. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.715>
- Schegloff, E. A. (2007a). A tutorial on membership categorization. *Journal of Pragmatics*, 39(3), 462-482. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.07.007>
- Schegloff, E. A. (2007b). *Sequence Organization in Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schegloff, E. A. & Sacks, H. (1973). Opening Up Closings. *Semiotica*, 8(4), 289-327. <https://doi.org/10.1515/semi.1973.8.4.289>
- Sennett, R. (1998). *The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W. W. Norton & Company.
- Sharrock, W. (1974). On Owning Knowledge. I R. Turner (red.), *Ethnomethodology: Selected Readings* (s. 45-53). Harmondsworth: Penguin.
- Smithson, J. & Stokoe, E. (2005). Discourses of Work-Life Balance: Negotiating 'Genderblind' Terms in Organizations. *Gender, Work and Organization*, 12(2), 147-168.
- Speer, S. A. (2002). 'Natural' and 'contrived' data: A sustainable distinction? *Discourse Studies*, 4(4), 511-525. <https://doi.org/10.1177/14614456020040040601>
- Stivers, T., Mondada, L., & Steensig, J. (2011). Knowledge, morality and affiliation in social interaction. I T. Stivers, L. Mondada, & J. Steensig (red.), *The Morality of Knowledge in Conversation* (s. 3-24). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511921674.002
- Stivers, T., & Sidnell, J. (2005). Introduction: Multimodal interaction, *Semiotica*, 2005(156), 1-20. doi: <https://doi.org/10.1515/semi.2005.2005.156.1>
- Stokoe, E. (2012). Moving forward with membership categorization analysis: Methods for systematic analysis. *Discourse Studies*, 14(3), 277-303. <https://doi.org/10.1177/1461445612441534>
- Suchman, L. (1987). *Plans and situated actions. The problem of human-machine communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Suchman, L. (1995). Making Work Visible. *Communications of the ACM*, 38(9), 56-64. <https://doi.org/10.1145/223248.223263>
- Watson, R. (1978). Categorization, Authorization and Blame-Negotiation in Conversation. *Sociology*, 12(1), 105-113. <https://doi.org/10.1177/003803857801200106>
- Watson, R. (1997). Some General Reflections on 'Categorization' and 'Sequence' in the Analysis of Conversation. I S. Hester & P. Eglin (red.), *Culture in Action: Studies in Ethnomethodology and Conversation Analysis* (s. 49-75). Lanham: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis & University Press of America.
- Zimmerman, D. H. (1992). The interactional organization of calls for emergency assistance. In P. Drew and J. Heritage (Eds.), *Talk at work. Interaction in institutional settings* (pp. 418-469). Cambridge: Cambridge University Press.